
örvénylő magányok

(Marisa)

ANDREJ HIENG

Ha munkára vitték őket, mindig a balszárnnyi kapun hagyták el az épületet; ott a csatorna mentén vitt az út, nem láthatták a házakat, sövényként zárta el a kilátást a magas sás. És most, hogy a nagykapun eresztették ki, Štefan Štular kissé zavarban volt. A keskeny partszegélyen csónakok száradtak a fővenyen. A nyomasztó magányban sehogy sem tudott szabadulni attól az érzéstől, hogy még a sirályok vijjogása is olyan, minthogyha tépett volna, mintha valamennyi hang szorongásból támadna. Delelőn állt a nap, a tengersík úgy meredt a szeme elé, mint belehelt tükör. Két hajó vesztegelt a horizonton, mozdulatlan volt a felhő is a város felett, ahova a jobbra kanyarodó út vezetett.

Még egy pillantást vetett a fogházra, ahol életének három évével némi félelem is ott maradt a holnaptól, amit el sem tudott képzelni. A város felé indult. Lassú léptekkel; nehéz volt a bőrönd, no meg a tanácstalanság, hogy mitévő legyen. Rothadt tengerifű lehelete ülte meg a tüdejét, s amint a vágóhíd mellett haladt el, a bűzbe mintha valami édeskés vegyült volna, vér és frissen nyúzott hús szaga. Az elhagyatott zátonyon gyerekek játszottak; házat építettek homokból a szanaszét heverő lomok — ócska fazék, kiérdemesült gyerekkosci, lapátocska és edénycserép közt. Erőt vett rajta az emberiszony, és odaszólt nekik:

— Látom, szorgosan építetek . . . igaz?

Az egyik kisfiú felkapta a fejét, és lélektelenül végigmérte. Arca a fátyolos nap világánál olyan volt, mint sárgás lével töltött tomló. Sikátorszerű utcába jutott hamarosan. Hogy kifújja magát, meg-megállt, alkalmasint ott, ahol kapuboltozat nyújtott enyhét: tenyérszíni árnyék, hűsítő vízcepp a járdán, és hátul, a kéményeken túl, oleander és függöny mögül borongó nótaszó. Megsínylette a három börtönévet, s ez a mozzanat nem lehetett számára közömbös: szíven találta a dal. Fehér foltok rémlettek felé a kamra homályából, fehérség jelenlétét sejtetve. Szapán és lúg . . . és ez jellegzetesen női illat, különösen, ha oleanderével vegyül. Klára és Marjana képe jelent meg emlékezetében, s amint végül is

az utóbbinál megállapodott, elmosolyodott. Vajmi keveset gondolt rá az utóbbi években; alakja szinte bepókhálósodott emlékezetében, és amikor azt a sokatmondó levelét megkapta, csupán az történt, hogy a benne tángoló úr, hang és megrázkódtatás nélkül, még félelmetesebbre tágult, mintegy bizonyítékul sok mindennek, amit már korábban is megállapított magában. A nő most számára valami véletlen, valami tartósan névtelen, mint az élet általában, mert ha itt, ha ott, ha balra, ha jobbra, ha elől, ha hátul, egyazon értékű névtelenséget képviselt merőben. A csillagok becse neki most egy a cipője talpát áztató tócsáéval.

Ismerte a várost még a fogházba jutását megelőző évekből. A főtér felé indult, noha tudta, egyedül lesz: delez a város. Beült a kávéház teraszára, arcát tenyerébe temette, s átadta magát a vérig hatoló verőfénynek.

— Ha elhagy a nő — mondta csaknem hangosan magának — számítsd ki, meddig tarthat a csalódás, oszd el percekre a fájdalmat, a perceket másodpercekre, és kezd el számolni, mint ahogy az álmatlanok szokták a juhokat.

A pincér felfigyelt rá, amint hallotta, hogy nevet magában. Letette elébe a bort, és megjegyezte:

— Micsoda unalmas egy nap...

Három évig nélkülözte a mámort, s most mohón ivott. Fejébe is szállt hamar az ital, keze remegett, s a bódulatban csakhamar túltette magát a pincér tapintatlanságán, meg azon is, hogy az egész heti étlap ott éktenkedik a hajtókéjén. Szeme a teret záró templom homlokzatára, majd a toronyra tévedt: meszelt szárnyú angyal forgott a tetején. Fél szárnya lógott. Elővette Marjana levelét, s elolvasta megint azt a helyet, ahol a jelleméről ír. Mondhatatlanul idegennek érezte az egészet. „Nem volt — írta —, korántsem volt hozzám elég bizalmas, nem segíthettem hát rajtad, szegény szerencsétlenem... Én rendet akartam teremteni az életemben, de nem sikerült. Ellenszegüléssel kiöltöd belőlem lassacskán a szerelmet. Nem bírom tovább...”

— Rögeszméje volt a rend. És meggyőződése — idézte fel Marjanát —, hogy a vonzó nő szombat estjéhez csakis a fekete kombiné vág. Szegény szerencsétlen Marjana... Engem más emberek tanítottak rendre... Erősebbek...

Elmosódott körvonalak rémlettek fel lelki szemei előtt: a két büntetőtáboré, ahol a háború viszontagságait átvészelte. Fekete felhő lóg a barakkok fölött, de voltak délutánok, amikor ott, messze északon is ilyen rekkenő volt a hőség. ...Töltött, érezte, mint válik egyenletes halk lánggá ereiben a vér, s gondolatai megbízhatóan, szabatosan formálódnak, mint azoknál, akik megszenvedték a magányt, mely szinte nélkülözhetetlen szükségletté, menedékké vált a hosszú sinylődésben. Kondult a toronyóra hangja, de nem számolta a verését. Kutyák kergetőztek a téren, két vendég érkezett, s leült a szomszéd asztalhoz. Látta őket, noha keresztülnézett rajtuk; közönyében. A nap mintha megállt volna a községháza eresze fölött, mint zavaros szem, melynek tükrén galambok kék rajai lengnek tova. Ez a nap is élete ama viszontagságos óráinak napja volt, amikor egymást érték a bajok, mint megannyi állomás az értelmetlen utazáson; tudta, hogy most fordulatot kell vennie, hogy kezdenie kell valamit, ha oda jut is el, mindig csak oda, ahol éppilyen változatlanul vesztegel majd a nap, ködpárásan a barakk és gyár és nyilvánosház fő-

lött, tenger és hegy fölött, és éppilyen egykedvűen világítja meg az ő megvető, fanyar mosolyú lemondását. Miről mondott le? Nem most, pillanatszerűen — mindenkor. Amint pohara fölé hajolt, a sötét bor tükrén csillanó arcmásán tapasztalatot és elszántságot mutattak a vonások. Arra vallottak, hogy szarván tudja ragadni az életet. Elvigyorodott:

— És mit ragadtál meg, barátom?

A pincér megkérdezte, hozhat-e még egyet. Bölintott. Lebegtető mámor fogta el. Felpillantott a torony angyalára.

— Szép kis madár vagy — dűnnyögte —, elragadó, talán épp azért, mert letörték a szárnyad. Én meg, amint látod, így jöttem világra. Most hajléktalan vagyok, nem tudok hova lenni, szerelmes madaram. Téged torony tetejére illesztettek, messzire látsz, de mindig ugyanazt. Mindig egy és ugyanazt, akárcsak én. Valahová mennem kell, kedves madaram, én szárnyas angyalom! Bizony, most fel kell állanom! Lám, rímekben beszélek... Mondja, maga egész életében pincér volt? Én minden ördögcsuda voltam. Főiskolás meg fegyenc, igazgató meg fegyenc. Ez azonban mit sem változtat a dolgokon, higgye el nekem, drága barátom!

A pincér szó nélkül távozott, s ő a pohara fölé hajolt ismét. Mivel megélenkült a tér, a sötétvörös lencsében egyszerre figyelhette saját magát meg az embereket, akiktől teljesen elidegenedett az utóbbi három év alatt. Hogy felidézte őket a korábbi évekből, mind ugyanolyannak tűnt neki, amíg a vörös hajú nőig nem jutott, bár nem szívesen gondolt Marjanára, sem a kis csónakra a folyón, sem a levendulaillatú ágyra. Elvigyorodott, a képmására:

— Látod, ide jutottam, hajszálon múlt, hogy a nőkre nem hivatkozom, mint a pipogya férfiak...

Újságárus lépett az asztalához. Megkérdezte, odavalósi-e, majd:

— Tatarozzák meg azt az angyalt!

Az újságárus nem értette.

— Le fog esni a szárnya. Túl egyoldalú lesz. Lopott már ön életében?

Az újságárus meghökkent; idősebb ember volt, nagy szeme lefelé ferde vágású, mint a vadászkutyáké.

— Uram...

— Mert én igen. No de annyi baj legyen. Ahhoz igazgatónak kell lenni, hogy megértse, és ha vörös hajú nő a felesége, akinek fekete selyemkombiné a heppje. No de annyi baj legyen...

Hogy egyedül maradt, poharába merült ismét. Szemközt a téren valaki befüggönyözte az ablakát, majd zongoraszó hallatszott. Törékeny dallam bontakozott ki a zsongó futamokban, melyek mind sűrűbb és sűrűbb hullámokban árasztották el a félig már árnyékba borult teret. Rejtelmes hasonlatosságra döbrent a dallam és saját maga között. Tompa közönye lassan, de csalhatatlanul fordult nyugtalanságra. Felrezzent, mintegy tiltakozásképpen:

— Elég! — szólt rá a szívére. — Ezt mégse!

A keringő elhalt a függöny mögött, ő viszont merült, csak merült, föltartóztathatatlannal. Az ital nem segített, sőt. A nyugtalanság, ami elfogta, nem a holnap, vagy ha úgy tetszik, a jövő és a sors miatti félelemből eredt —, a múltból és megrögzött alkatából szivárgott, és most úgy érezte: elveszett, meddő és értelmetlen mind a kettő, pedig milyen hévvel menttetted volna még a megpróbáltatásaid árán is a büntetőtábor és a nyo-

modban settenkedő halál éveiben, és képtelen voltál elúzni az árnyékokat. Szólt a pincérnek. S miközben fizetett, az arcába kémlelt:

— Nős?

A pincér bölintott.

— Talán jó is...

Az csak elmosolyodott. A pincérek türelmes természetűek, állapította volna meg más alkalommal. A pincér fogta az üveget, Štular futó pillantást vetett az égre: borús és mégis átgýült. Egyedül volt. A szemszéd asztalnál ülők nem jelentettek számára semmit, mint ahogy a téren ödöngők sem. Könnyebb lesz, gondolta. Mélyen érezte a magányt, bensője legmélyén, és mégis úgy vélte, egyetlen ember kezében a megváltása. Három éven át gyötörte a testiség, elvégre nem savó folyik az ereiben, csakhogy az ő vére olyan volt, mint a folyó és rajta a feledésbe ringató csónak.

— Egyedül vagyok... mintha nem az lettem volna mindig is!... Nem voltam. Hova? Hogy hova, mit és hogyan, nem tudom, de mennem kell valahova; haladéktalanul! Furcsa, nevetséges, sőt, több mint nevetséges. Nincs senkim, nem is volt... mit hőzöngök hát?! Úgy gondolkodok, mint akik bordélyházban keresnek vigaszt. Nevetséges! A három évet átvészelttem, és most nem látok tovább az orromnál... Segíts magadon!

Megnézte az óráját. Jól elüldögélt. Rosszkedve nőttön nőtt; a lehangoltság jórészt a telő időtől függ. Alakokat s valamilyen nevetek rakott össze gyufaszálakból. Nevek voltak csupán, jelentőség és arc nélkül maradt nevek, s ha megképletek is, az alakok elmosódott foltként jelentek meg a tudata felszínén. Szél kerekedett s a kikötőre rúgó, keskeny utcából átcsapott a térre. Érezni lehetett benne a tenger illatát, meg a nyersolaj szagát; a halászcsonakok motorját töltik ilyen olajjal.

Ekkor felocsúdott.

Ki tudja, miért... Az ilyen dolgok hirtelen merülnek fel és alattomosan. Nem értette, mért ilyen későn villant fel benne. Keze megremegett. Fölállt és megmarkolta a bőröndjét. Verejtékes lett azonnyomban. Semmi derű nem volt a döntésében. Elmosolyodott, de roppant nyugtalanul, talán türelmetlenül is.

— Hogy is feledkezhettem meg róla...? — gondolta, majd nyomban azután — bár... nem tudok... semmit... Mi vár rám?

Amint bekanyarodott a régi kis halászkikötő felé vezető utcába, hangosan motyogta maga elé:

— Marisa! Különös...

Az utca a part menti útba torkollt. Öregasszonyok ülnek az öböl szélén, harisnyát kötnek; egy sem látja a jelenség szépségét; megszokták. Szélcsend van, a borús ég alatt úgy csillog a tenger, mint simára csiszolt fémlemez. Štular jobbra vágott, az öböl csücske felé. Csalhatatlan szimatára bizta magát. Nem kérdezett senkit. Volt idő, mikor aggályoskodó nyugtalansággal méregette az ilyen utat, most azonban túltette magát mindenén. Gyerekek előzték meg jártában, nők tekintete kísértte, látta a Vörös árbochoz címzett kisvendéglőt, ismerte is, de nem tért be, pedig csalogatta a levegőben terjengő illat, a boroscsapoké meg a szárított sajté. Voltaképpen nincs is olyan dolog az életben — tűnődött —, ami teljesen ismeretlen. Jó az ilyen felülő gondolat. Egyszeriben megváltozik tőle minden. A három börtönév csakúgy, mint az azt megelőző élete, messze elmaradt mögötte. Most csak azt tudta, hogy látnia kell Marisát, és ha ideig-óráig is, de nála kell meghúzódnia. Eperfa árnyékában szamarát

pihentető környékbeli parasztember üdögélt. Štular már rég nem elegetett csak úgy taláalomra szóba, most kedve szottyant rá, és odaszólt a parasztnak:

— No mi jó újságot tud?

Az csak motyogott, de Štefan megértette:

— Éppenséggel semmit...

— Semmit?

Hogy rá meredt, a paraszt szemében kérlelhetetlen derűvel csillant meg az ég.

— Semmit — mondta —, nézzen a napra! Rohadt az is...

Štefan odébbállt. A kövesút hamarosan porba vezett a lába alatt. A gyalogösvényt alacsony fal választotta el a parti sziklástól. A gáton akadt meg a szeme, amit tavaly építettek, hogy megfossza a tájat, ezt a furcsa zsákutcáféleséget természetes jellegétől és lagúna nevéől. Akkor ismerte meg Marisát. Most kínosan érezte magát, hogy poros a cipője, akkor viszont nem zavarta a piszkos rabruha, sem a kopaszra nyírt feje. Árnyékok zuhantak át az úton. Még fönn volt a nap.

Ciprusfák árnyéka. Az út valamelyest a temetőbe vezető utakra emlékeztette. Az ilyen gondolat zavarba hozhatja az embert: senki sem süket eléggé a halálra révesztő szavakra, a jelek meg még beszédesebben szólnak. A kövesúttal együtt mintha az emberek is eltűntek volna: sehol egy lélek messze a vidéken, s a szélcsendben szinte érthetően dúdolta andalító dalát a szelíden morajló tenger. Alig is gondolt arra, vajon megismeri-e majd Marisa a három találkozás után, ami nem is mondható találkozásnak, és annak már egy teljes esztendeje.

Az öböl csücske hegyes nyelvként meredt a szárazföldre; ott valahol van Marisa háza. Kukoricaföld és jókora szőlőültetvény övezte. Közélen még három épület guggol, s az egész együtt azt a benyomást kelti az emberben, mintha valahol a világ végén függne a tájék. Karókra terített halászhalók, s a parti homokot pókhálós árnyékkal tarkítja a nap. Nagy esővízes hordó. Megmagyarázhatatlan hiúságból — mert igazán nem az a típusú férfi — megnedvesítette a haját, és megfésülködött. S amint megfordult, azt az utat pillantotta meg, amelyet fegyenc társaival nemegyszer megtett, most azonban úgy tetszett neki, hogy az nagyon régen volt és csak az asszony maradt meg emlékezetében, holott a jelen pillanatot eltéphetetlen szál fűzte a múlthoz. Bízott a pillanatban. Túl sokat látott és tapasztalt, semhogy bízhatna a dolgok tartósságában, az elsuhant pillanatok értékében. Tudta: nincs megállás. Látta is már a fehérré meszelt, földszintes, hosszú házat. A zsalus ablakokat. Balra pajta, lejjebb, a meredek part alján három csónak pihen a vízen. Mindez élesen rajzolódik elébe, pedig párás a levegő. Felfülett: a toronyóra ver; a hang is homályos, állapította meg magában, mint a lenyugvó nap.

Megállt a lugas alatt, s egyszerre mintha nem akaródzna beljebb, pedig e pillanatig itt a zöld árnyékban aligha ismert volna akadályt, ami útját állhatta volna. Szinte gépiesen cselekedett. És most kérdésre készíti az útját szegő árnyék: Mit művelsz? És miért? Mi lesz ennek a vége...? Időbe telt; amíg felülkerekedett benne végül is a kalandor. Tudta, hibát követne el, ha visszahökölne. Bekiáltott hát:

— Marisa!

Ismerte a vidék szokásait, biztosra vette, hogy otthon van valaki.

— Marisa!

Hangja a lagúna fölé ért, s ott beleveszett a ködpárába, mint a torony-órái is az imént. Mikor teljesen eltűnt, még siketebbnek tetszett a magány, szinte feneketlenek, a tenger meg morajlott, ahogy a csend szokott zúgni a rémült ember fülében. Ekkor szeme fölé kapott tenyérrel megjelent az asszony. Megrezent: egészen más volt, mint az emlékezetbeli képe; merőben más, mint akit magában hordott, és mivel egyedül voltak a lakatlan föld pereméhez, a világ végéhez hasonló tájékon, a mozdulatlan napban, hirtelen úgy rémlett neki, mintha az ősidőkből toppant volna elé — azonmód természetesen, szinte mérhetetlen nagyságban, valami sajátosan sötét, ünnepélyes és veszélyes szépség fénykörében — az ő kisiklott, elzilált életét viszont a lemondás, a megadás kényszerű mosolya burkolja, az asszony meg maga a megtestesült rendíthetlenség. Zavarban volt. Emlék merült fel benne: a színhelyé, ahol a gátat rakták a régi kikötőnél, kora ősszel, s az asszony nap mint nap elhaladt mellettük, míg végül egy napon aztán megszólította.

— Eljöttem... — mondta most, de nem moccant, lépésnyit sem mozdult. Úgy meredt az asszonyra, mintha sóváran azt a villanást kutatná fürkésző tekintetében, ami első találkozásakor lenyűgözte. Akkor — talán az ősz folytán — roppant világos volt minden. Nem történt semmi, és mégis kellemes volt. Megszólította, az őr háta mögött, majd később még két vagy három ízben, amint a gát túlsó oldalán elhaladt; csak annyit jegyzett meg, hogy szép, mert csinosnak vélte, kérlelte, árulja el a nevét, és amint nézett utána, mint távolodik az öböl csücske felé a puha őszi árnyékban, szelídnek, szinte áttetsző jelenségnek érezte. Most merőben más. Nem tudott magára találni, pedig olyan férfi hírében állt, akit nemigen hoznak zavarba az ilyen dolgok. Tudta, hogy ő az, mégis különös volt.

— Eljöttem...

Az asszony, még mindig szeme fölé tartott tenyérrel, csak állt a küszöbön. Amint megtűzte a lugason átszüremlő napsugár, a fény bársonyosan puha, imbolygó hamis volta mit sem változtatott a benyomáson: a jelenségből sugárzó rendíthetetlen nyugalom ünnepélyességén.

— És...? — kérdezte az asszony.

— Kiengedtek. Ma...

Amint az ajtófélfának dőlt, testének idomai tisztán kirajzolódtak a ruha alatt. Harmincéves lehet, állapította meg magában. Szébb, mint ahogy az emlékezetemben élt. Pazarabb, noha másé.

— Mit óhajtana?

Nem habozott; zavara alól a kalandor szólalt:

— Téged.

— Az bajos lesz... — mondta az asszony mélyről bontakozó hangon.

— Megkaplak!

Egyetlen vonás sem rezsent az asszony arcán: S amint felvonta pilláit, szeme megcsillant a fényben.

— Soknak belétört már abba a foga, pedig ugyancsak makacsok voltak, és egy ikon előtt imádkoztak velem.

— Akkor is megkaplak!

— Gondolja?

— Tudom. Neim hiába emésztett utánad a vágy... odabent...

Nem átallott füllenteni. Közelebb lépett. Alig két lépésre álltak egymástól, s a fülledt szőlőlomb átható szagán át is sejtette az enyhén izzadt

női test illatát, és érezte, ha nem fogja faképnél hagyni, hisz fölényében bizva szinte ég a kihívás csillapíthatatlan vágyától.

— Nem kenyerem az engedékenység — fűzte hozzá a férfi.

Az asszony elmosolyodott.

— És hogy hívják ezt az elszánt lovagot?

Kissé zavarba jött: ez váratlanul érte. Lesütötte szemét. Nem szokta meg ilyen dolgokban a kudarcot. Különös, kissé sötét önérzete hirtelen megereszkedett, s már mozdult is benne a vágy, hogy sarkon fordul és visszamegy a városba, végképp letesz erről a bizarr szándékról, amit újabb barangolása kezdetén tökélt el magában. Jobb lett volna, ha szürke és mozdulatlan marad minden, mint amilyen korábban volt.

— Meg se ismeresz? — kérdezte.

— Nem.

Füstbe ment valahogy minden kezdeményezés, érezte, szavai légüres térbe hullanak. Elmosolyodott, mintegy tréfára fordítván a dolgot. Bár érezte, dermedtek a vonásai.

— Nyilván arra születtem, hogy mindenütt csak mélytánytalanság érjen... Fel sem ismernek... Ki mondta neked, hogy szép vagy?

— Sokan.

— És ki még?

— Maga...?

— Még mindig szép vagy. Csak másképpen... Asszony, hisz foggal téptem miattad a szalmazsákot, ha csak rád gondoltam...

Marisa legyintett; mosolya nyugodt volt, sőt fölényes.

— Komédia!

— Nem emlékszel már rám?... Pedig hogy bíztam ebben a pillanatban, csüggtem rajta... És amint kiengedtek, jöttem, egyenesen ide.

— Miért?

— Hogy nálad maradjak.

— Csakugyan...?

— Magam vagyok...

— Én nem.

Úgy meredt rá, mintha nem hinné.

— Befogadsz!

— Talán mondana valami közelebbit mégis...

— Egy évvel ezelőtt ott haladtál el a gát mentén, ahol mi, fegyencek dolgoztunk. Akkor mondtam azt neked, hogy szép vagy. S te megkérdezted: „És mi még?” Mire én azt feleltem: „És az enyém!” Elhaladtál. Akkor törékenyebbnek láttalak. Kecsesebbnek. Becsapott a szemem, úgy látszik. Most még szebb vagy...

Különös ragyogás tűnt fel az asszony szemében: látszott, ha lassan is, de felismeri, miután mint aki eltöpreng, ajkára tette az ujját. A férfi közelebb lépett valamelyest, s amint az asszony is közeledett, láthatta arcán a verejték gyöngyét. Messze felbűgött egy hajókürt. Iszonyú vágy támadt benne, hogy magához vonja, de valami kifürkészhetetlenül szokatlan félelem gátolta meg szándékában. Vére lánggra lobbant. Rekkenő volt a hőség. Sárgába hajlott a nap a naplementétől, sehol egy fuvalatnyi szellő. A kürt elnémult. Érezte, szólania kell, még és még, mert bár nyilvánvaló, hogy felismerte, az asszony egy szóval sem árulja el.

— Három évig raboskodtam. Ez bizony nem kis idő... És egész idő alatt csak te lebegtél a szemem előtt. Most nem bírom el az egyedülletet.

Pokolian kínos, de egyszerűen képtelen volnék egyedül lenni; ez van... Nem. Itt kell maradnom nálad. Nos, emlékszel rám?

Mereven fürkészte.

— Azt hiszem, igen.

— Hazudsz!

— Miért?

— Hazudsz! Ismersz, nagyon is ismersz, pontosan tudod, hogy ki vagyok. Nem szerelsz le. Túl sokat láttam, túl sok viszontagságban volt részem, semhogy egykönnyen tágítsak...

Hogy legyűrje magában a nyomasztó keserőséget, elkapta és magához vonta, de oly hevesen, oly szilajon, hogy ujjait pillanaton belül sütötte a forró bőr s testét az engedékenyen hajló derék érintése, de lendült a kar, villant a kéz, és éles fájdalom nyilallt az arcába a csontig eresztett női körmök nyomán. Elengedte, egy mosoly kíséretében: a fájdalom mintegy találkozás volt a már-már elfelejtett étellel, s most oly élethűen látta magát, mint már nagyon régen, az alattomos, villanó s egyszersmind roppant tudatos mozdulatban rádöbbsent valamire, amit a tulajdon természetéből ismert és becsült. Érezte ziháló szuszogását, Marisa viszont ugyanúgy lélegzik, mint korábban is. Letörülte arcáról a vért.

Úgy...? — mondta — macska vagy, karmolsz. Ez tetszik nekem. Magam is macskatermészet vagyok. Elhiheted. Ezzel azonban korántsem mondtuk ki az utolsó szót.

— Miféle emberekkel volt neked dolgod?

Alig vette észre, hogy egyszerűen tegezi, oly természetesnek érezte, mintha nem is történhetnék másként, túl a látongó szakadékon, már magára talált, visszanyerte önbizalmát, biztonságát, annak ellenére, hogy a nap és a tájék kísértetiesen magánosnak hatott, szinte balsejtelmes a maga világ- és életvégi voltában a felhős nap patakozó fényében, a lagúna belehelt tükrében, amely fölött gyerekleheletnyi fuvallat sem lengett. Még egyszer közölte, hogy nála marad, mert kívánja. Többet beszélt, mint máskor szokott. Az asszony nyugtalanító nyugalommal fürkészte.

— Csak úgy itt maradnál, mi?

— Itt én!

— Ha bolondokházából jönnél és nem börtönből, még meg is érteném.

— Beszélj!

— Várj csak! — kapta fel hirtelen a fejét — hallgass!

Követte a pillantását. A szomszéd ház sarkán, vállra vetett evezővel, egy férfi jelent meg. Zömök, járása szinte természetellenes, amint csuszszanó, hosszú léptekkel közeledett. Látszott rajta, hogy mindent látott: tekintete az asszonyra tapadt, s el sem engedte többé. Az izzadt test nagy erejű férfira vallott. Marisa kissé hátradőlt. Štular szeme a jövevényen. Belső hang sugalmazta e találkozás fontosságát, de különben is szívesen bocsátkozott ilyen kockázatba, amelyet ez az alkalom ígért. Amint odaért hozzájuk, evezőjét nekitámasztotta a lugas oszlopának, majd könnyed mozdulattal megtörülte gyöngyöző homlokát. Nagy csend, csak az öböl túlsó partjáról hallatszott egy hívó kiáltás, mint fészketlen madár, tévelygett a panaszos hang a víz fölött.

— Megjöttél?

Már-már meg is szólalt volna, de hogy Marisa kissé lehunyta pilláit, Štular amolyan intő, vagy tiltó jelnek vélte, és nem szólt.

— Mario... — csendült halkán az asszony hangja — ez az ember

most jött a börtönből. Itt maradna nálunk. Amíg túl nem lesz az első nehézségen. Nincs senkije.

Egy izom sem rándult a tagbaszakadt testen. Szemét lesütötte, mintha döntésen töprengene. Marisa törte meg a csendet:

— A férjem...

A zömök férfi meglepően nyápic, rekedt hangon érdeklődött:

— Mennyit...?

Nem kapcsolt azonnal.

— Hogyan?

De amint kezet nyújtott, a volt fegyencnek, az már válaszolt is:

— Három évet.

— Három év... az sok — mondta a másik egyszerűen. Majd habozás nélkül fogta a bőröndöt, és elindult vele a bejárat felé. A küszöbről visszapillantott, el a vállak fölött. Alacsonyabb volt, mint az asszony.

— Kerüljön beljebb! — mondta erőlesen.

A lakás tágasabb volt, mint amilyennek gondolta. Míg szeme meg nem szokta a félhomályt, nehezen vehette ki a tárgyakat. Hamuszagot érzett, ki nem állhatta ezt a szagot. Mindaz, amit látott, ismeretlen és roppant idegen volt neki. Három öreg szekrény borította a falat, egyiken ébresztőóra ketyegett, a mennyezet alatt kalitka, tengelicével. A férfi helytel kínálta, s maga is leült. Marisa, aki utánuk lépett be, nem ült le. Üveg bort, korong sajtot és kenyeret hozott, nekidőlt a szekrénynek, s nyugodt tekintettel kémlelte a két férfit; még hallgattak, bár Štefan úgy vélte, meg kellene szólalni, hogy véget vessenek a feszültségnek, ami mind fokozódott a csenddel. Mario kimérten szelte a kenyeret, teljesen átadva magát a dolgának. Olyan volt, mintha félne a szótól. Végül aztán megszólalt:

— Itt ugyan nem lesz magának valami kellemes... — jegyezte meg. Semmi jel nem vallott arra, hogy furcsállja az idegen betoppanását a házába. Štefan megkönnyebbülten lélegzett fel, és érezte, mint tér vissza lába alá a csönd által kicsusszantott talaj. Sietett is megjegyezni, hogy jól van, ahogy van, nehezebb dolgokat is kibírt...

— No és — kérdezte a házigazda — mi volt?

— Mármint hogy miért... ültem?

Mario bölintott. Štefant kínos érzés fogta el, felnevetett, de lehangolta a nevetés; erőltetett volt.

— Ügyletek — mondta —, ügyletek, barátom... Sok minden összejött, túl sok nő és túl sok pénz, előttem...

Nemcsak magát mentette a csávából, úgy vélte, ki kell húznia a férjet meg az asszonyt is, aki mozdulatlanul állt mellettük, vállát a nagy szekrénynek döntve, le sem vette róla a szemét; mintha vadidegen világból nézné, úgy érezte. Maga sem értette, miért beszél olyan tüzetesen mindenről, a saját természetéről, a sikkasztásról a vállalatnál, ahol igazgató volt, az elvesztett idő fölötti sajnálkozásról, s a végén még Marjanáról is. Megint felnevetett, és megint mesterkéltén, amint elővette a levelét, hogy felolvassa.

— Fölösleges!

Az alkony maradék sugara szüremlett át a lebocsátott zsalu résein s a félhomályban derengő fény elegendő volt ahhoz, hogy megvilágítsa a férfi vonásait. Aránytalan arc, bal képe kissé táskásnak látszik, szinte lóg a jobbhoz képest. Korántsem rokonszenves arc, inkább visszataszító.

Szemében, mely folyton mérlegelt és kémlelt a zöld csillogásával, valami nem mindennapi bujkált: tapasztalattal vegyes fáradt felismerés. Nem volt lényeges megfejtene minden rejtelmét, és mégis izgatta ez az arc. Tudatában szinte magától nyílt meg egy ajtó, s amint benézett rajta a sötétbe, imbolygó visszfények bozsogtak fel lelki szemei előtt. Mintha látta volna már valamikor ezt az arcot, villant át az agyán, de nyomban el is vetette ezt a gondolatot. A levelet visszacsúsztatta a zsebébe. Szeme csücskéből látta: Marisa megmozdul és mosolyog.

— Ha nem óhajtja...

Zokon vette az elutasítást; félt a hallgatástól. Marisa kivitte a sajtot és a kenyeret, és amikor visszajött, közéjük ült. Štular folyton érezte magán a tekintetét, s ez enyhítette valamelyest a szorongását; jobban érezte magát.

— Kigyúltak már a kikötőben a lámpák — mondta Mario. — Ideje...

— Éjszakai halászat?

— Igen. Nekem nincs bárkám. Csak csónakom van odalent. Másokkal megyek.

— Nem lehet kellemes az igazodás...

— Hát nem.

— És szereti... ezt a munkát...?

— Módjával...

Ismét elhallgattak. Közeledett az éjszaka, széles árnyékát már a nyitott ajtó elé vetítette a kékbe hajló lugas árnyékában. Szél kerekedett. Zizzent a lugas lombja, s a szél magával vitte a borongó hangulatot, de csak egy pillanatra, mert hamarosan elült. Nem látták már egymást. Marisa lámpát gyújtott.

— Ez volt a nap legnehezebb szaka...

Mario rámeredt a lámpafényen át.

— Odabent?

— Ha ugyan meg nem szokta az ember...

— És maga megszokta?

— Meg, barátom.

Nem volt kedve hosszú lére eresztetni, igyekezett rövid lenni. Elmondta.

— Az semmi. Engem, úgy látszik, erre szemelt ki a sors... Volt már nekem részem hasonlíthatatlanul rosszabb élményekben is...

— Hol?

Mario ránézett.

Két német büntetőtábor nevét említette, és látta magát, minthogy ha régholt öccsét vagy barátját látná életre kelten a szokatlanul furcsa zöld világításban, és mintha olyan élőszóval fordulna hozzá mind a kettő, amilyenre maga már képtelen, szomorú és mégis kemény szóval, ami merőben más, mint az emberek beszéde, akik az utóbbi időben vésődtek emlékezetébe. Meglehetősen részletesen beszélt. Nem is értette, mi készíti erre, nyilván e találkozás szokatlansága, talán a vágy, hogy érzelmeiket keltsen a vele szemközt ülő nőben. A két tábor neve hallatára Mario letette a poharat, és áthajolt az asztalon. Tekintete nyugtalanul verdeste az arcát. Majd félénken megkérdezte megint:

— Hol?

Elmondta.

— Miért érdekli ez úgy?

A táskás arcon megrezzent egy vonás a járomcsont fölött. Mintha mon-

dani akarna valamit, szóra is nyílt a szája, de váratlanul lesütötte a szemét és legyintett. S mint aki szórakozni igyekszik, vagy hogy összeszedje a gondolatait, csipegetni kezdte a morzsát, és maga elé bámult. Marisa felállt, az ablakhoz lépett, és kitérte a zsalut. Már csillagos volt az ég. Nem tudta mire vélni a viselkedésüket, de valami azt súgta neki, hogy ne is puhatolózzék, bízva a csendre a szót. A közējük dermedt csöndre.

— Csak úgy kérdeztem... — mondta Mario, és fölállt — no de menem kell... Úgy látom, jó halászat lesz ma éjszaka.

S indult is az ajtó felé, de megállt, s amint megfordult, még zömökebbnek tetszett mint korábban. Štular is fölállt, s vizonozta a tekintetet; az asszony rendületlen nyugalommal figyelte a kutató két férfiszem közt bonyolultan zajló rossz játékot.

— Hogyhogy azt nem kérdi, miért nem hotelban szálltam meg a városban? — mondta Štular.

S elnevette magát. Nyilván merő kihívásképpen. Vagy talán a tábor felidézése nyomán támadt fájdalom tört ki a nevetésében. Talán a feszültséget akarta vele enyhíteni. Vagy talán a sugalmazás váltotta ki, mely félreérthetetlenül rosszalotta az egészset. Nem tudta felderíteni. Másként történt.

— Ilyen helyzetben — szólalt meg csendesen Mario — nem szereti az ember, ha sokan vesznek körül. Előbb egy embert kell megszoknia. Tudom. Nálunk azonban nem lesz kellemes... Az emberek itt könnyen bűnnek adják magukat... Jó éjszakát.

Marisa vele ment. A nyitott ajtón át látta, amint férjéhez simul, de az elhúzódik tőle. Csak egy darabig kísérte. A csillagok gyér világánál tisztán láthatta alakjukat. Az asszony a természetesebb, a férfi vállassága azonban erőre vall. A küszöbön ment, és fölnevezett az égre. Az esti ködpára homályló báránnyelvére sűrűlt, s az ibolyaszín láncolat közt mint megannyi téveteg lepkeraj lebegtek a csillagok. Nem érezni szelet, a hullámverés mégis egyre hallhatóbb. Nagy messze csupán a halászcsonakok siklása sejteti, meddig terjed a horizont vonala. Jelentkezni kezdtek az állatok. Szomorú macska bandukolt az úton. Épp csak belesett a világosságra, és ment tovább. Időnként meg-megcsillant a tenger tükre, s a villanó zöld derengés mintha rosszat sejtetne. Valami elnehezedett benne, érezte is, de nem tehetett semmit a lehangothság ellen. Dűnnyögött valamit maga elé, ahogy a magános emberek szoktak. Szíve táján nőttön nőtt a kő. Mély szomorúság ülte meg a tájékat, s aki a mélyére látott és érezte, mint enyészik el minden szép lassan a csillagos ég boltozatától, a felhőktől a pajta mögé bújt macskáig, az szükségképpen lehangoódik ettől a személytelen szomorúságtól, amely óhatatlanul átszivárog belé. Nem tudta, miért olyan, amilyen, de olyan érzelmek bolydultak fel benne, amiket mindig is került. Rádöbbsent élete haszontalanságára és sekélységére. Ez nem volt számára új. Ismerte magát. Nem hunyt szemet a tükkörképe előtt. Ilyen volt. Elszakadt az emberektől, s voltak pillanatai, amikor jólesett neki ez az elkülönülés. Úgy vélte, nincs szüksége senkire. Ebben a pillanatban azonban, az idegen ház küszöbén, amikor érthetetlen szóval suttoztatja és sóhajtoztatja feléd a dolgait és jelenségeit a természet, mint ahogy a börtönben is, ha falra tapasztod a füled, hogy kapcsolatot teremtenél a szomszédoddal, ebben a pillanatban úgy érezte: hazugság, roppant nagy hazugság, éktelen nagy hazugság rejlik az ő céltalan, kaján nyugalma mögött. A semmi. Nem látta tőle a holnapot. A világ

végtelenül nagy és üres, és ha nekibotorkálsz valaminek, az tompán kong az érintésetől, s az emberek ismeretlen nyelven szólnak. Kő feküdt a lelkén. Marisa meg már közeledett. S amint a lugas elől még egyszer visszanezelt, megtűzte a lámpafény sugara. Szépsége az esti világításnál még pazarabb, mint a nappalinál, gondolta. És vágyódás vegyült a szorongással vegyes bánatába. Nem szeretett várni, megszokta a gyors cselekvést, túl kevésbé becsülte az életet, semhogy tétovázzék. És e pillanatban az merült fel benne, hogy jobb, ha fogja a bőröndöt és elmegy. Mindegy, hogy hova. Magányba, vagy ahol nagyon sok az ember, nagyon sok az olyan ember, aki egyáltalán nem számít neki semmit. Marisa odaért. Merőn a szemébe nézett, de semmi változást nem észlelt benne. Vagy talán mégis? A kacér kajánság nyoma...

— Furcsa ember vagy te — szólalt meg az asszony.

Bólintott.

— Hát igen... az élet...

— Kivívtad, amit akartál. Nem hittem, hogy sikerülni fog. Nem is tudom, mi ütött belém... Nemigen találkoztam még ilyen emberrel, aki mindenen átgázol. Ez... bizonyos vonatkozásban talán tetszik is nekem...

Elnémulása töredéke volt csupán a játéknak. Most teljesen kitárulkozott. Lekapta róla a szemét; szórakozottan nézte a csillagos eget, s hallgatta a szelíd hullámverést. S amint erejét veszítette, úgy bontakozott ki benne a szorongás, úgy nehezült el szíve táján a kő.

— Kissé helytelenítem is. Hisz alig tudok magáról valamit...

Amint elhaladt mellette, tekintete merő csodálkozás volt. Az asztalnál megállt.

— Nos?

— Semmit sem tudtam magáról...

Nem vette észre, hogy magázza, pedig korábban, az első perctől fogva tegezte. Az asszony arca rézszerűnek tetszett a lámpafényben, kezén csillogott a fény.

— Akkor hát nem maradsz?

Míg közelebb lépett, a nőkre gondolt, akiket elhagyott, és Marjanára, aki őt hagyta el, és lelketlen játéknak vélte az egészet, amin nem nyerhet, de nem is veszíthet az ember, ha csak annak a percnak él, különös módon felpezsdülve az önismerettel vegyes mélabútól.

— Falusi vagy?

— Nem — mondta Marisa. — Városi. Miért?

— Csak úgy... De te is furcsa vagy ám.

— Tudom.

— És szép.

— Montad már. Csak annyit mondtam neki, hogy nincs senkid..

Furcsa...

— Nincs is. Valóban nincs.

— Feleséged?... Különben... mindegy.

— Meggondolta a dolgot. A nők nem szívesen várnak a fegyencre. Lehet, hogy nem is szerettem különösebben, és hamarosan kigyógyult belőlem. Ihatnám.

Marisa töltött neki. Leült. S amikor megjegyezte, hogy milyen csodálatos, de félelmetes is ez az éjszaka, látta, az asszony nem értette meg a

célzást. Csak bámult, mintha kutatna rajta valamit, tekintete szinte puhatolózón csapongott az arcán, mintha kérdezni szeretne valamit.

— Hasonlítasz az apámra.

— Csak azt ne...!

— Mért?

— Nagyon züllött alak vagyok, Marisa. Az egyetlen hasznos, ami még vár, az, hidd el, a végem. Roppant züllött vagyok...

— Ő is az volt.

Szerne, látta, felcsillant. Megfogta a kezét. Harmatos volt a verejtéktől. Rég nem tartott női kezét a kezében. Arcához emelte, és eltakarta vele a szemét.

Az asszony megremegett, csaknem észlelhetetlenül. Közelebb hajolt. érintette is felsőtestével. Mintha meglepte volna ez a mozdulat. Azt mondta: nem fog kívánni semmit. Ismeri. Jól ismeri. Magánya éppolyan, mint az övé. S amint átfogta a megadásra kész csípőt, s arcát az ölébe fúrta, a sugárzó melegből érezte: nemcsak a magányuk, azonos a vágyakozás is, amellyel egymást kutatják. Ismerte ezt a kettőst: kölcsönösen ragaszkodnak egymáshoz, mint rémült gyermekek, övé az asszonyölbe lihegve suttog, amazé egyre álmodozóbb és súlyosabb szavakban tobzódik. Messze vannak roppant a világtól: boldogság, remény, múlt és hajnal, és merőben holnap nélkül. Marisa kibontakozott lassan az öléből, felkapta a lámpát, és hátraszólt:

— Maradj... csak egy pillanat...

S már el is tűnt a szekrény melletti ajtón. Gyér világosság szűrődött át hozzá, odaát árnyék lengett a falon. Marisáé. Felhajtott még egy pohár bort. Így is képzelte a fejleményeket, gondolta. Mindig is így volt, és szinte elmaradhatatlanul jelentkezett, mint mindig, a szomorúság. Azon tünődött: vajon nem mélyebb és végzetesebb-e ez, a ma éjszakai, mint az eddigié voltak. Nem tisztázhatta magában. Hang szólította:

— Gyere be!

Átlépte a küszöböt, s becsukta maga után az ajtót. Sárga világosság árasztotta el a kis helyiséget, mélyek, melegek voltak benne az árnyékok. Az ablakon vörös függöny. Amint rápillantott, Marisa épp a ruháját gombolgatta, elfordított fejfel. Nem lépett hozzá. Elmosolyodott; látta, arca lángban ég, s felső ajka fölött gyöngyöz a bőre.

— Rám se fogsz nézni? — kérdezte.

Röpke pillantást vetett rá, de nem szólt. A férfi összeresztett; megrendült: erre igazán nem számított, hogy ezt a rendíthetetlen nyugalmú, öntudatos nőt ilyen félenknek lássa, mint egy hajadont, aki először készül férfival ágyba.

— Nos?

Csak ennyit kért. Valami gátolta, hogy közelebb lépjen. Szinte szomorú megadással gombolgatta a ruháját. Ujjai remegtek.

— Nem kívánod?

Nem válaszolt. Ledobva utolsó csöpp göncét is, kissé oldalt billentett fejfel, lehuny pillákkal állt előtte. Merőben új volt számára, és szebb, mint képzelte.

— Tacsuló!

Lassan odament és befeküdt, csak úgy vaktába, mellé, esetlenül, minden kacérkodás nélkül, kezét arcához kapta, mint aki ütéstől védekezik.

Az ágyra vetülő sugárban még melegebb és élénkebb volt testének hmvassága. Reszketett.

— Fújd el.

A férfi elfújta a lámpát.

Az első pillanatokban csaknem merevnek érezte a keze alatt. A foga vacogott, hallotta, és érezte, oly erősen tapad az ágyhoz, mintha bele akarna merülni, mintha menekülni szeretne, hallotta gyorsult lélegzését is, és ekkor egy kófic kis szót ejtett ki a száján, idegen nyelv édes kis beceszavát, amit ha nem is értünk, akkor is vigasztaló és feledtető. Marisa keze abban a pillanatban leoldódott arcáról, és görcsösen átkarolta.

— Kívánlak! Kívánlak! — suttogta.

— Bújj ide — mondta a férfi.

Mint oktalan kis állat, úgy simult a karjába. Az ablak alatt az éj még mélyebb hallgatásba merült, a tenger morajlása is elhalt.

A felismerés partján, az időtlen fényben, mely valószínűleg a jó és rossz szemekből sugárik, ha egy pillanatra felfülelünk és odafigyelünk, feltűnik rögtön egy sík és rajta szórványosan a tiszta, mondhatni végső dolgok, a végképp meghatározottak; valahol e parton van az előhomok helye, a süppedékes talajé, mely bizonytalanná teszi keménynek szánt lépteinket, mert rajta minden biztonság (minek ámítsuk magunkat?) a maga ellentétére fordul, fájdmakká a zavar miatt, és ezek a fájdmak fájóbbak a kanyaron túli halál első lépteinél. Telnek a percek. Felébredtek a sirályok. Sikonganak az öböl fölött. Árad és apad a mámor, s az embernek nem mindegy, hogy hova sodorja, hogyan és miért. Olyan volt, mint mindig, s a férfi mégis úgy érezte, hogy megváltozott. Hanyatt fekvve hevert, s igyekezett megfejteni a térség és saját teste méreteit. Érezte, mint könyököl fel mellette Marisa, majd fölé hajol. Marjana is így hajolt fölé, de az csupa aggodás volt, azt hitte, megmentheti. Vagy netán meg is válthatja. Itt, ebben a pillanatban, más volt. Vannak dolgok, amik arra készítetnek, hogy megtorpanj és úgy fogadd a jelen pillanatot, mint ajándékot, amit nem hagysz majd el útszéli sövényen. Sejtette, Marisa most a vonásait szeretné látni a sötétben, érezte is lehetét az arcán. Kinyújtotta a karját.

— Hogy érzed magad?

Csak a homlokát érezte, amint a mellére alél, hallgatott. Majd hirtelen sóhajjal vegyes dűnnyögésben tört ki:

— Jól, jól, jól, jól.

— Látlak.

— Én is téged.

— Nem fogsz elfelejteni?

Elhúzódott tőle, de a következő pillanatban már ismét vállán érezte a keblét, és mintha valami nedves érintené az ajkát, enyhén, inkább félenken, mint fáradtan. Mozdulatlanul feküdt, tudta, nem szabad játjátszania. A megszokott ügyesség esetleg kockázatos. Marisa suttogott valamit; félelem fogta el, hogy válaszolnia kell, valami határozottat mondanía ebben a lebegtető pillanatban.

— Te sírsz?

— Nem. Nem sírok.

— A sirályok visonganak...

Álomból ocsúdtak... Nem felejtelek el... soha... el kell felejtenem? ... Mondd! Ne félj. Mondj el mindent. Az utolsó is ez az első csók...?

Lehet, hogy így a jó... Mit várjak még? Itt vagy a karomban. Most még öllelek. S ez olyan jó!... Olyan jó... Olyan jó... Olyan jó. Nem értesz, tudom. Mikor mégy el?

— Nem tudom.

— De ugye idejében szólsz majd?

Elhallgattak. A férfi tekintete a térséget méregette, mintha fel akarná deríteni a méreteit, a határait, és közben mintha visszanyerte volna egyensúlyát, egy egészséges érzésben, a keserű önrzlet ellenében, amely mindeddig kísérte életében.

— Más vagy, mint amilyennek délután láttalak... — mondta. — Hasonlatosabb talán ahhoz, amilyennek a gátnál láttalak...

— Változom.

— Csak erről ne...

— Jó.

— Bocsáss meg.

Ujjait játékosan a hajába túrta, így becézgette. Igyekezett lecsillapodni. Figyelte a gyér derengést a felborzolt frizurán, és közben azon ábrándozott, hogy egy teljesen más méretű világban leledzik, mintegy az élet túlsó oldalán, és csak a mellette heverő test menti át ebbe az ábrándozásba: kettesben mennek vizek partján, mozdulatlanok a halak a vízben, és őket bámulják, kettesben csipegetik ágakról a merev madarakat, a csőrükben rekedt madárszóval együtt, kettesben találkoznak az elhunyt asszonyokkal, akik hiába fáradoznak azon, hogy a végső három képmásról szóljanak, kettesben nézik az imbolygó felhőket, s azok képtelenek esőt bocsátani magukból, kettesben állnak egy ajtó előtt, és nem bírnak belépni, mert valaki kacag. És foszlik a lepel az álombeli táj és a szenvedély, az imént kizajló gyengédség között. Talán ez a szerelem. Képtelen volt maga fölé emelkedni, hogy tükörképét lássa.

— Kérdezz! — szólt parancsoló hangon. — Csak kérdezz. Szeretnék én is mondani valamit...

— Hadd hallom!

— Azt hiszem, szeretlek. Ez új az én életemben.

Marisa hallgatott. Talán nem akarta megtörni a pillanat varázsát. És mintha halkabban is lélegezne, gondolta magában. Elmosolyodott.

— Csakugyan nagyon megváltoztál... Bizonyára én is...

— De a legjobban ő.

Érdesen zuhantak közéjük e szavak, majd olyanformán, mintha szükségképpen kellene szétzúzni a bódulatot, testközelbe idézván a harmadikat.

— Ő? ... Mario? ...

— Igen.

— Hogyhogy?

— Nem találtál volna itt, ha úgy meg nem változik, ahogy megváltozott.

— Nem értlek... Hát nem helybeliek vagytok?

— Nem.

Elnémult, mintha bántaná valami, de mert görcsösen ragaszkodott a pillanathoz, s attól tartott, hogy kizökken belőle, keze ösztönösen a férfi arcára tévedt, majd gyöngéden siklott végig a testén.

— Most már talán nem is fontos... Hisz itt vagy! ... Te... te... Most... és talán még...

— Mondd csak!

— Valamit nem mondott el neked. Én sem. Nem tudom, mért hallgatta el. Az ember maga van, és nem enged magához senkit közel. Lehet, hogy így védekezik. Merő önvédelem... Ő is volt táborban.

— Igen? Ő?

— Igen. Három évig. Azelőtt városban éltünk. Én tisztviselő voltam a bíróságon, ő meg cipőboltban dolgozott. Amikor visszajött a táborból, nem ismertem rá. Úgy megváltozott. Este volt, tudtam, hogy ő az, és mégis olyan volt, mintha mást ölelnék; fáztam tőle, és csak úgy találmomra beszélgettünk egymás oldalán.

— És korábban szeretted? ... Ismerem ezeket a dolgokat.

— Valószínű, hogy szerettem. Szerettem... Most ugyan nehéz volna megállapítanom. Azt mondta: „Marisa, én képtelen vagyok úgy élni, mint azelőtt. Én félek az emberektől.” Nem értettem. Emlékszem, remegett az ajka. Félt a válaszomtól. Nem szóltam semmit. Beállt halásznak, és itt vett házat, ebben a magányban.

— És te vele jöttél...

— Mikor először háltunk itt, ebben az ágyban, és felébredtem: az asztalnál ült. Nagyon távolinak éreztem. Mintha mező közepén ülne. Sütött a hold. Nyögött, és az asztallapot karistolta a körmeivel. Mikor szóltam neki és oda akartam menni, megrémült, és furcsa tekintettel, szinte szemrehányó szemekkel hátrált az ablak felé. Akkor éreztem először, milyen az, ha maga van az ember. És az éjszaka óta mindig így volt. Elfálsultam. Palástoltam a félelmemet. Az ember mégsem lehet szál egyedül a világon... Te csak tudod! Idegen lett számomra. Nem is közeledtünk egymáshoz. Soha. Talán gyűlöltem is. Szerinted meg tud lenni egyedül az ember? Te észre se vetted a mi magányunkat... de ha belelátsz is... te erősebb vagy...

Felkönyökölt:

— Korántsem. Te azért nem törödtél velem, mert nem erős... Vagy csak azt hiszed, hogy nem az...

— Az éjszaka óta mindig ugyanúgy volt. Sötét. Csupa rossz álmom. Egész a mai éjszakáig... Most itt vagy! És mással nem törődök. Csak ez a fontos. Hogy itt vagy. Mondd, visszatérnek még valaha azok a gyötrelmes álmok?... Mondd azt, hogy nem! Hisz mellettem vagy! Egészen közel, szinte egybeforrva...

A férfi kibontakozott a karjai közül, és odébb húzódott, majd amikor utánanyúlt, egészen az ágy szélére. Olyasmi történt vele, amit nem várt. Ott érte a sors töre, ahol még sebzetlen volt, ahol zsenge volt még a bőr. Léteznek valahol törvények, melyek ellen nem véthet az ember. A boldogság nem osztható, hiába is osztozkodnának rajta. Nem, számára igazán nem azt rendelte a sors, végképp nem azt, hogy kievickéljen a vigasztalan sötétségből: se tutaj, se gerenda, de még szalmaszál sincs sehol. Többé meg se kísérelt áthatolni tekintetével a sötéten, hogy lássa, ha elmosódottan is, a vonásait, szinte meggémberedett a belső borzongástól.

— Délután, mikor idejöttem, olyan voltál a szememben mint egy királynő... — mondta tünődve.

— Oldalt nézel...

— Igen, mert úgy érzem, nem volt rendjén...

— Mi nem volt rendjén?

— Ez. Ez az éjszaka.

Csak percek múlva szólalt meg:

— Miatta vagy miattad...?

— Mindkettőnk miatt, Marisa.

— Újabb örütség... főnről...? És ezt is el kell viselnem? És feltétlenül figyelembe kell vennem?

— Komolyan gondoltam.

— Tudom.

— Érted?

— Nem.

— Majd megérted, szükségképpen.

A középük zuhant csendet hosszú, elfojtott sóhaj törte meg:

— Jó. Jó. Jó.

Kikelt az ágyból. Majd mellé kúszott Marisa is, és ültek, csak ültek ott az ágy szélén, elveszetten és tehetetlenül, talán nevetségesen is, amint attól is óvakodtak, hogy véletlenül se érjen össze a könyökük vagy a lábuk. Marisa felvette az ingét, majd lassan a ruháját is. Az asztalhoz lépett, s meggyújtotta a lámpát. Fél karjával az asztalra dőlt. Elveszetten meredt maga elé. Most, hogy ismét lámpafényben látta, határozottan kínos döbbenettel állapította meg magában, hogy ugyanolyan, mint amilyennek délután látta. Nagy szemei árnyékoltak ugyan, de nyugodtak, amint fürkészi.

— Nem értem, mért mondtad ezt. Elhallgathattad volna. Nem változott volna semmi. Az embernek egyedül kell lennie. Egyedül kell maradnia.

— Én másra gondoltam.

— Mindegy...

— Vannak dolgok, amik köteleznek. A szerelem mellett.

Mást is mondott volna, de odakint léptek rémlettek fel az éjszakában. Lassan, kimérten közeledtek. Marisa felkapta a lámpát:

— Maradj itt!

Feltépte az ajtót, kilépett, s háttal behajtott.

Elállt a lélegzete a döbbenettől: most megtörténik az, ami egyként nehéz lesz neki is, meg nekik is, de kérlelhetetlenül meg fog történni, a sors elrendelése szerint, a sors pedig sohasem nyájas, hisz annyiszor kihívta már maga ellen. A léptek ekkor értek a ház elé. Tisztán látom — mondta magának. Aztán hallotta, amint Marisa kérdi:

— Nem voltál lent a tengeren?

— Nem.

— Te tudod... okosan tetted-e...

Most farkasszemet néznek egymással, gondolta, és némán vallatja önmagát mind a kettő: vajon miért? Még mindig nézik egymást. Az asszony meg se moccan, merően néz a szemébe. Ő a küszöbön áll, válla félfától félfáig ér. És nézik egymást... Még mindig. Talán oda kellene mennem...?

— Eriggy ki, Marisa. Űlj ki a ház elé.

— Csak nem akarod...?

— Nem.

Látta, lelki szemeivel, amint elhaladnak egymás mellett, az asszony a lugas alá, ő az asztal felé menet. Majd bort tölt. A véletlen úgy hozta, hogy a lelkükbe lát, vagy legalábbis úgy vélte, hogy igen. Magával viszont nem tud mit kezdeni. Végül szólította. Szíve megdermedt.

— Megyek! — szolt ki, és habozva indult az ablak felé, elvonta a függönyt, és kinézett az éjszakába, mintha térképen keresne utat. Miféle utat? Vagy tévedek talán? ... Hamarjában sok minden megvilágosodott benne. Nemigen szokta meg az értelemnél erősebb érzelmeket. Még magán érezte Marisa bársonyos érintését. Ez a nő, akivel néhány órára összefeküdt, *mindene* lett egyszeriben az életének, és osztatlannak érezte, és nem tudta elvonatkoztatni a holnapba vetett reményeitől, és most az iménti *nem volt rendjén* egyszerre szertefoszlott, maga sem hitte többé, a nyelve mondta ki, csupán a nyelve. Mégis ki kell mennie. A harmadikhoz. Kinyitotta az ajtót, és belépett, Mario háttal állt neki; hátizmai meg-megvonaglottak a beizzadt tengerésztrikó alatt. Poharat tartott a kezében.

— Mit óhajtasz? — kérdezte, és érezte, kissé bizonytalan a hangja. Mario kiöntötte a bort: sötét tócsa csillant a padlón.

— Eldobnátok az embert, csak úgy, mi? ... — kérdezte. Tapadt rajta a ruha, amint támasztotta az asztalt. Kabátja a padlón.

— Nem! — mondta Štefan.

— Nem?

Még mindig háttal állt neki. Ekkor hirtelen megfordult, és végigmérte. Majd lendült a karja — székre mutatott:

— Ülj le! Nyugodtan leülhetsz. Nyugodt lelkiismerettel.

— Nem félek semmitől.

— Az viszont nem okos. Meg nem is igaz. Ülj le!

Közelebb húzta a széket, és leült. Semmi változást nem észlelt rajta. Még teljesen elmerültnek látszott, kifürkészhetetlen nyugalomba burkolózva az aránytalan arc ellenére is, a táskás bal képe ellenére is, amely a jobbhoz képest lefedt, a zölden csillogó szemében, a folyton mérlegetlőben és kémlelőben nem adott még életjelt a halott — a tapasztalattal vegyes fáradt felismerés. Štular úgy vélte, hogy mindez felszín, kéreg, agyagálarc csupán. S mint délután is, ajtót nyitott a tudta mélyén, és benézett a sötétbe, ahol alig észlelhetően visszfények bozsogtak. Mario töltött neki. Mire ő fogta és közelebb húzta a székét, s támlája iránt úgy ült rá, hogy szemtől szembe nézhessék egymást; közvetlen közlőről. Marisa kint volt a lugas alatt, ült a tuskón, a körvonalait sem lehetett jól látni. Kezét ölébe ejtve, fejét fel-fel emelve nézett a távolba az öböl fölött, és most, ebben a különös pillanatban is olyan volt, mint egy királynő. Mario, aki követte, hirtelen elvágta a tekintetét:

— Az asszony nem lesz jelen.

— Jó. Ha verekedni akarsz, akkor kezd.

— Hiszen mi ismerjük egymást, ember, régi ismerősök vagyunk. Hát nem emlékszel?

Mégis igaz hát? Innen hát azok a visszfények, amikor ajtót nyitottam rájuk ...

— Nem emlékszem ...

— Ardenau.

— Igen. Úgy is van. Ardenau ... persze ...

— Nem emlékszel rám. Pedig ott voltam.

— Mikor?

Megmondta pontosan, hogy mikor.

Štefan kutatni kezdett emlékezetében, az azonban annál is engedetlenebb volt, mert hiszen az egész természet tiltakozott ellene, s a büntető-

tábori út végetérte kardként feszült a mellkasára, csak a vékony bőr választotta el a szívtől. Kinézett, Mario válla fölött, az éjszakába, ahol az éjszaka velejeként rémlott az ülő Marisa. Mario leleplezte a pillantását:

— Ő abból *semmit* sem látott... Harmadik barakk a krematóriumtól...

Stefan hirtelen felocsúdott. Rádöbrent, hogy itt a kapcsolat a súlyos emlékekkel.

— Jó. És aztán...?

— Harmadik barakk a krematóriumtól... Csodálkozom rajtad... Semmi? Még mindig nem kapsz? Pedig tudnod kellene, azt hiszem. Én milliméternyi pontossággal emlékszem minden falra, néha még álomban is látom annak az útnak a kövezetét, amelyen görgettek bennünket. Lehetséges, nagyon is lehetséges, hogy túl sok élményben volt részed azóta... Te hamar feltalárod magad. Könnyen napirendre térsz sok minden felett. Valószínűleg ez a kellemesebb. Használd ki a kínáló alkalmat! Használd ki az embert! Nem mindenkinek adatott meg az ilyesmi. Nekem például nem. Irigyellek. Őszinte leszek. Nekem nem mindegy. Az ember nem tud szívből nevetni, azokon a dolgokon, amelyek emésztenek. Kivéve a nagy mestereket. Igen, a mesterek... Használd csak ki az alkalmat!... Használd ki az embert... Ugye, te mindig elintézed az embert, ha utadat állja?

Szeme ragyogott.

— Mesélő kedvedben vagy... — jegyezte meg Štefan —, délután más voltál.

— Így van az, ha valamit megélsz, barátom. Már mondtam: nem könnyen felejtetek... Harmadik barakk a krematóriumtól...

— Mi volt azzal a barakkal?

— Elmondjam?

— Ha nincs szándékodban elmondani, el se kezdted volna.

Mario még jobban áthajolt a szék támláján. Látszólag nyugodt volt, de belül forrt benne minden. Zöld szeme úgy sütött felé, mint a kutató fény.

— Májusban. Nem emlékszel, hogy tisztet töltöttél be a tömbben?

— Lehetséges.

— Én tudom. Hozzánk is jártál. Mellettem egy fiatal legényke feküdt. Požegai volt. Ó, mintha most is látnám. Ha nem tudom, hogy tizenkilenc éves, azt hittem volna róla, hogy akkor került ki az iskolából, az elemiből. Apró termetű, hegyes orrú, feltűnően hegyes vállú fiúcska volt. Ha ütötték, jajgatni se tudott, vagy úgy szűkölt, mint a kicsi kis gyerekek, vagy a kutyák, néha. Jovica...

— Hagyd abba! — kiáltott rá váratlanul.

— Mégiscsak eszedbe jutott...

Mario nevetett.

— Igen, igen! Eszembe...

Hangja elcsuklott. S mintha kicsúszott volna lába alól a talaj, úgy érezte, feje kóvályog, amint forog vele az idegen földgolyó — az elfelejtett világ —, a morajlón felé törő örvényben felé, aki egy pillanatra elveszti időérzését, eszméletét a máról és tegnapról, meg a holnapról is, miközben a legbizarrabb dolgok torlódtak egymásba, kapcsolódtak, és valóban — ezerszer valóban — árnyékok zuhogtak egymás hegyén-

hátán, és belényilallt a gondolat, hogy minden, de minden valaha is elkövetett rossz ebbe a pillanatba torkoll. Nagy messziről sirás rémlett felé. Fény gyúlt. Magános fény. Ki tudja, ugyanannak a barakknak a falai-e azok...? A priccsek sem látszottak. Az emlékezet még a barakkokat is felfújhatja. Itt volt a rossz kezdete... Vele szembe a fiúcska jött. Mivel görnyedten járt, még kisebbnek és elesettebbnek tetszett. Megállt a helyiséget megvilágító égő alatt. Jó ideje, hogy beállt már az este. Maga elé meredt. (Az éj itt úgysem volt soha igazi éj, a csillagok olyanok voltak, mint komor előjelek a mennyezeten, az esték csak pillanatokra ragyogtak fel, de olyan volt villanásuk, mint toroknak szegzett kését.) Rászólt, hogy lépjen közelebb. A fiú nem mozdult. A pislafényű égő alatt idősebbnek látszott, de fiatalabbnak is, mint amilyen volt. Stefan ebben a pillanatban gyűlölte magát, és még jobban gyűlölte az előtte álló fiút, alattomos felindultsággal, vakdühvel, amelyet a boldogtalanok éreznek, hogyha csúnya és tehetetlen teremtést látnak. Azért gyűlölöd, mert nem segít legyőznöd a félelmet, sőt, fokozza, hitelesíti, tanúsítja azt, és szemében azoknak a bánata bujkál, akiknek nem adatott meg eljutni a mocsarakon túl. — Nem jössz közelebb? — kérdezted fenyegetően. Mindenki visszafojtotta a lélegzetét. Csak a szél dudált az ablakokon. Ki-ki hallotta a szíve dobogását. Ekkor maga indult el, rövid, roppant kimért léptekkel, a barakk közepe felé. Sötétség nyomta a mellét, égette a gyűlölet. Fájt. Meg tudta volna ölni a fiút.

Mario szemébe nézett.

— Tudom, mi volt a legrosszabb.

— Számodra?

— A képmutatás.

— Értem.

— Nem öltem meg...

— Nem öltem meg... Nem, te mindig ügyeltél arra, hogy fékezd magad. Megálltál előtte, és ezt mondtad: „Látom, nyápic vagy. A munka edzi a testet, kisöreg. Majd én segítek rajtad. Gondom lesz rá, hogy legyen mit tenned. Láttad már a téglagyárat?” Mindenki tudta, hogy az agyagbányászás a legrosszabb munka. Egészen halkán beszéltél, de halántékon kiduzzadt minden ér. Nem tudom... másnap talán már nem is intézkedtél volna. De mögötted állt valaki, aki mindenre figyelt. Blokkot vett elő, és bejegyezte.

— Itt kezdődött.

— Micsoda?

— Utána nem találtam kiutat. És ezt is el akartad nekem mesélni. Pontosan megértettem.

Mario nem válaszolt. Maga elé meredt, bal kézzel felmarkolta a poharat, és szájához emelte. Marisa mozdulatlanul ült a lugas alatt. Hajnalodott. Az öböl fölött ibolyaszínű párák imbolyogtak, a lugas megzizzent a keletről kerekedett szélről. Az állatok is mozgolódnak kezdtek. Mintha üvegből lett volna a szíve, de hangtalan, és a derengésben immár látható asszony pillanatokig lidércnek rémlett a szemében, amíg arra gondolt, hogy megszökhet és lesurranhat az öbölbe, a csendes kikötőbe, ahol az árbocok és horgonyok hullanak. Mario megfogta a kezét; ez kínos volt.

— Tudod, mért elevenítettem fel ezeket a dolgokat?

— Igazad volt. Nincs semmi mondanivalóm.

— De nekem van.

— Éspedig...?

— A téglagyárba küldtek a fiú után, a te beavatkozásod nélkül. Egy hónappal a megpróbáltatások vége előtt belöktem őt egy transzportba. Magam helyett. Visszaéltem a tájékozatlanságával. Még most is látom a menetoszlopban. Tudod, milyenek voltak azok a transzportok. Hogy hova vitték őket...

Kirántotta kezéből a kezét, noha ebben a pillanatban nagyon is közel voltak egymáshoz. Látta Mario elborult szemét, zavarosan, amint rémülettel telik, és tudta, hogy az övé is olyan.

— Ismertem azokat a transzportokat.

— Magam helyett küldtem el. Most már érted, mit akartam elmondani?

— Értem...

— Hogy visszatértem a táborból, minden éjjel ugyanazt álmodtam. Nagy mező közepén állok és várok. Sötét van. A kiszikkadt barázdán apró termetű fiú lépeget felém. Rám meresztett szemekkel. Éreztem, hogy szükségem van rá. Integetek neki, mert hangom nincs. És mindig ugyanúgy ért véget. Már-már az út végére érne, amikor egyszer csak eltűnt. Más ember nem is volt a közelünkben. Azokban a napokban vonultam el ide ebbe a bűdös öbölbe. Marisa velem jött, noha nem vártam tőle. Érted?

— Szereted?

— Szükségem van rá. Félek. Nem élhetek pusztán azzal az álommal, és öröm nélkül, üresen. Megértesz? Talán még senkit nem gyűlöltem olyan tiszta szívből, olyan visszavonhatatlanul. És mégis... Félelem, félelem van bennem, és egyre több és több a félelem. Félek magamtól, félek az emberektől. Ha hozzájuk fordulok, nem kapok feleletet, ha magamhoz fordulok, nem kapok feleletet. Túl sokat láttunk... Üres minden... Ő több, mint én meg a többiek... Te megsemmisítenél, ugye?...

— Gondolod?

— Az éjjel vele háltál. Itt maradnál nálunk. Aztán meg magaddal vinnéd.

— Talán igen. Semmivel sem vagyok különb nálad. Mondjam azt, hogy nem? Tévedsz, barátom. Nagyon tévedsz.

— És én?

Stefan nem tudott mit válaszolni. Kinézett az ajtón. A derengésben megpillantotta a nőt, aki az övé volt, aki talán őt is meg tudná állítani a lejtőn, hogy ne csússzon a semmibe, ezért nem tud a lejtő az alatta levő síkról, sem a pihenésről, sem a ligetokről és erdős kies tájakról, a tisztásról sem, ahol gondtalanul játszadoztunk gyermekkorunkban. Megkövülten látta őt a kék lomb alatt. Vidám madárszót hallott a feje fölött, és a madarak öröme, a felébredt kis jószágok csivitelése csak lágitotta a szívében támadt sebet. Rádöbrent, micsoda játék bonyolódik. Marióra pillantott.

— Mit is beszélünk itt? Ő meg kint van. Ne félj. De nem árt, ha tudjuk, hogy ott van... Mit akartunk leplezni vele? Te tudod. Én is tudom. Még mindig álmodsz? Tudom, hogy igen. Pedig másképpen is kezdhattük volna. Sőt, úgy is kellett volna. És nemcsak egy emberrel.

Fölállt, és odament a kályha melletti kuckóhoz, ahova a bőröndjét tették. Fogta, és az asztalhoz emelte. Erre Mario is fölállt. Stefan ezt kérdezte:

— Az a fiú tehát kibírta a téglagyárban?

- Nagyon szívós volt.
- Együtt voltatok?
- Rólad sohasem beszélt.
- Nem kérdeztelek. Most megyek. Nem szeretett.

Egyedül távozott. Szemébe lopta a ház képét, és arra gondolt, micsoda csodálatos játékát tárta fel előtte a sors a falai között. Valahol messze harangoztak. Mintha mélységből kongtak volna a hangok. Odalépett Marisához. Az nem nézett rá. Maga elé meredt, és szeme vörös volt a virradattól, amely épp akkor borította el a tengert. Arcát eltakarta. Kettesben mennek az üvegfolyó mentén, amelyben a közeledő hűtlenség csodatétele folytán mozdulatlanok a halak, kettesben nyúlnak fel az ágakig, hogy megmentsek a madarakat, melyekbe belefagyott a dal, kettesben találkoznak a hallott asszonyokkal, a három utolsó képmás nélkül, kettesben nézik a felhőket, melyekben nem akar esővé sűrűsödni a pára, kettesben állnak a ház előtt, és nem mehetnek be, mert valaki kacag. Egyszer szertefoszlott a fátyol az álom és szenvedély között. Lehet, hogy ez volt a szerelem.

És ennek a szerelemnek nem volt szabad lennie.

— Azt mondtam neki, hogy nem szeretjük egymást. Hogy nem szeretted.

Marisa nem szólt semmit. Ő meg fogta a bőröndöt, és elindult a poros úton. Sehova.

DUDÁS Kálmán fordítása